

Голембівський Сергій. Зарубіжний досвід підтримки виробництва м'яса: виклики для України. *Економічний дискурс*. 2024. Випуск 3-4. С. 26-35.
DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2024-2-3>

УДК 338.439.4 : 636.5:005.336.4-027.63(477)
JEL Classification L42, Q18, F15

Голембівський Сергій
аспірант
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна
E-mail: s.golembivsky@ukr.net
ORCID: 0009-0002-8879-0838

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСА: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація

Вступ. У більшості країн світу м'ясний ринок є одним із найбільш важливих і відносно регульованих, що пояснюється його особливим значенням для населення. У провідних країнах Європейського Союзу та Америки простежується тенденція до лібералізації продовольчих ринків. Поряд із цим питання зменшення підтримки сільськогосподарських товаровиробників і зниження рівня захисту внутрішнього ринку стали актуальними лише після досягнення ними практичного самозабезпечення, наявності надлишків м'ясних ресурсів, які експортуються до інших країн.

Методи. У процесі виконання дослідження було використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, які дозволили реалізувати концептуальну єдність дослідження, зокрема: системний, структурний та діалектичний методи – в процесі обґрунтування економічної сутності державного регулювання аграрного сектору економіки; логічний – при формуванні підходів до вибору механізмів, принципів, інструментів, які впливають на результативність державного регулювання виробництва м'яса, наукового абстрагування та синтезу – при визначенні напрямів розвитку вітчизняної галузі м'ясного тваринництва.

Результати. Вивчення досвіду державного регулювання і формування ринкового господарства провідних країн світу свідчить, що за багатьма параметрами механізми регулювання мають як свої унікальні, так і універсальні особливості, які можна широко використовувати. Якщо накопичений у провідних країнах світу досвід критично оцінити, то можна узагальнити позитивні елементи, які можуть бути використані для державного регулювання аграрного виробництва і ринку м'яса в Україні.

При цьому, незважаючи на визначений курс лібералізації, рівень підтримки сільськогосподарських товаровиробників, а також митно-тарифного захисту внутрішнього ринку у більшості розвинених країн значно вищий за вітчизняний.

Перспективи. Для України, яка буде в повоєнний період здійснювати процес оновлення економічних відносин в аграрному секторі, становлять інтерес не лише нині діючі механізми регулювання, а й методи, які використовувалися у провідних країнах на ранніх етапах розвитку м'ясного ринку, більш наближеного до сучасного стану вітчизняного ринку.

Ключові слова: тваринництво, державна підтримка, ціна, виробництво, державне регулювання.

Вступ.

У більшості країн світу м'ясний ринок є одним із найбільш важливих і відносно регульованих, що пояснюється його особливим значенням для населення. У провідних країнах Європейського Союзу та Америки простежується тенденція до лібералізації продовольчих ринків. Поряд із цим

питання зменшення підтримки сільськогосподарських товаровиробників і зниження рівня захисту внутрішнього ринку стали актуальними лише після досягнення ними практичного самозабезпечення, наявності надлишків м'ясних ресурсів, які експортуються до інших країн.

Якщо розглядати заходи державного регулювання із методичної точки зору, то вони достатньо різнобічні за характером дії та методами, що використовуються. У міжнародній практиці одержала розвиток сумарна державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників, яка складається, наприклад, у США із кількох позицій:

1. Підтримка доходів. Способи цієї підтримки включають як прямі, так і не прямі грошові трансферти між державою і товаровиробниками. Прикладом такої підтримки є компенсаційні платежі, регулювання рівнем оподаткування (податками, зборами і т. д.).

2. Регулювання цін. Види підтримки цього способу ґрунтуються на використанні форм державного регулювання цін на різних етапах руху продукції. Важливу роль у регулюванні відіграють такі заходи, як: експортні мита, митні тарифи, квоти, прямий державний контроль внутрішніх цін, регулювання важелями торгівлі та ін.

3. Підтримка придбання сировинних ресурсів. До заходів цього виду підтримки включають установлення і виплату різних субсидій на придбання сировини і матеріалів, які використовуються у сільськогосподарському виробництві, у тому числі купівля мінеральних добрив, гербіцидів, пестицидів, кормів, надання пільгових кредитів, пільги із страхування і т. д.

4. Підтримка маркетингу продукції. Включає заходи із скорочення витрат на маркетинг і переробку сільськогосподарської продукції, а також субсидії на зберігання і транспортування сільгосппродукції, на здійснення інспекції та контролю за якістю, розвитку продовольчого ринку.

5. Стимулювання росту ефективності виробництва здійснюється через підтримку інфраструктури, що передбачає заходи державної підтримки, які впливають на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва у довгостроковій перспективі: субсидії на науково-дослідну і впроваджувальну діяльність, на спорудження будівель виробничого призначення, поліпшення якості земель та ін.

6. Регіональна підтримка. Здійснюється на рівні уряду і бюджетів штатів.

7. Загальноекономічна підтримка. Включає державну податкову політику, субсидії на транспортні перевезення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Науково-теоретичні і практичні питання розвитку механізмів державного регулювання виробництва м'яса досліджують багато провідних науковців. Варто виділити ґрунтовні праці І. Ф. Баланюка, М. І. Їбатуліна, Н. Г. Копитець, Ю. О. Лупенка, О. В. Мазуренко, М. К. Пархомця, П. Р. Пуцентейла, В. Й. Шияна та інших авторів. Проте, швидкоплинні зміни зовнішнього середовища функціонування сільськогосподарських товаровиробників вимагають перегляду методів державного та регіонального стимулювання виробництва м'яса з урахуванням досвіду провідних країн світу.

Мета.

Мета статті – на основі узагальнення досвіду провідних країн світу запропонувати практичні рекомендації щодо удосконалення системи державної підтримки виробництва м'яса в Україні.

Методологія дослідження.

У процесі виконання дослідження було використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, які дозволили реалізувати концептуальну єдність дослідження, зокрема: системний, структурний та діалектичний методи – в процесі обґрунтування економічної сутності державного регулювання аграрного сектору економіки; логічний – при формуванні підходів до вибору механізмів, принципів, інструментів, які впливають на

результативність державного регулювання виробництва м'яса, наукового абстрагування та синтезу – при визначенні напрямів розвитку вітчизняної галузі м'ясного тваринництва.

Результати.

На сучасному етапі в США внутрішні ціни на м'ясо і м'ясні продукти підтримуються заходами митно-тарифної політики, в основному через механізми тарифів і тарифних квот, які обмежують імпорт м'яса. Квоти установлюють на основні товари м'ясного імпорту. Товарно-кредитні кооперативи підтримують попит, закупаючи м'ясо за встановленими законом мінімальними цінами. Потім таке м'ясо надходить на виробництво ковбас та інших м'ясних виробів. Значна частина закупленої товарно-кредитними кооперативами продукції згодом експортується. Експорт м'яса підтримує і регулює держава.

Слід зазначити, що у 80-і та на початку 90-х років минулого століття у США посилювалися позиції великого агробізнесу: основну частку сільськогосподарської продукції нині виробляють малочисельні великі ферми. Наприклад, на початку 90-х років частка ферм із щорічним рівнем реалізації понад 500 тис. доларів США (2,6% від загальної кількості) становила майже половину у валовому доході, одержаному від продажу продукції всіма фермами країни. Основна маса господарств – дрібні ферми (83%) – забезпечують лише 17% валового доходу і є для американців здебільшого підтриманням традицій.

Важливе значення у розвитку американського фермерського господарства та аграрної політики в цілому мало прийняття нового сільськогосподарського закону (1996 р.), який позитивно вплинув на розвиток державного регулювання аграрного сектору США. Цей закон створено на фоні прийнятих рішень Уругвайського раунду переговорів Генеральної угоди по тарифах і торгівлі (ГАТТ) (1994 р.), який перетворено у 1995 р. у Світову організацію торгівлі (СОТ). У 1996 р. уряд США намагався на основі сільськогосподарського закону перевести сільське господарство на ринкові умови, щоб значно скоротити державну підтримку. Однак практика доводить, що рівень державної підтримки практично не змінився.

Заслуговує на увагу фінансування фермерських сільськогосподарських служб (FFAS) у США. Основні завдання фермерських сільськогосподарських та закордонних сільськогосподарських служб пов'язані зі спрямуванням своєї діяльності на посилення міжнародної конкурентоспроможності американського сільського господарства та стабільності сільськогосподарських і фермерських господарств. FFAS також відіграє важливу роль у захисті та зміцненні національної бази природних ресурсів та навколишнього середовища.

Зокрема, завдання FFAS сприяють наступним видам діяльності:

- 1) розширенню і підтримці міжнародних експортних можливостей;
- 2) підтримці міжнародного економічного розвитку і створенню торговельного потенціалу;
- 3) поліпшенню системи світових санітарних та фітосанітарних заходів (SPS) із метою сприяння торгівлі сільськогосподарською продукцією;
- 4) розширенню можливостей внутрішнього ринку;
- 5) забезпеченню фермерів і тваринників інструментами управління ризиками та фінансовими інструментами;
- 7) підвищенню якості ґрунтів для підтримки продуктивності орних земель.

Діяльність у сфері компетенції FFAS здійснюється трьома відомствами: Фермерською сільськогосподарською службою (FSA), Відомством із управління ризиками (RMA) і Закордонною сільськогосподарською службою (FAS).

Так, Фермерська сільськогосподарська служба (FSA) підтримує програму надання сільськогосподарських кредитів, допомоги при стихійних лихах, програму із забезпечення населення продовольством та пов'язані з цим програми, а також здійснює нагляд за виконанням деяких програм USDA із збереження довкілля. FSA забезпечує адміністративну підтримку діяльності Корпорації товарного кредитування (CCC), яка фінансує більшу частину товарних,

експортних і деякі інші з програм департаментом сільського господарства США зі збереження навколишнього середовища.

Слід зазначити, що регулювання цін на м'ясо та іншу сільськогосподарську продукцію у США здійснюється на федеральному рівні та на рівні штатів. Діюча система державного регулювання істотно поліпшилася, спрямувавши зусилля на розвиток аграрного сектору та підвищення його ефективності, що дозволило при 7% світових земельних ресурсів і 5% світового населення виробляти понад 12% світового обсягу сільськогосподарської продукції [1].

Уряд США виділяє значні фінансові ресурси на розвиток сільського господарства, що дає змогу інтенсивно вести сільськогосподарське виробництво. За досліджуваний період 2010-2020 рр. спостерігалися значні коливання у розподілі за роками і видами продукції. Так, пріоритету підтримці мали такі продукти, як молоко, вовна і цукор (понад 50%), меншу підтримку – м'ясо птиці, яловичина і баранина (5–6%). Незважаючи на відмінність у підтримці, можна зробити висновок, що основні види сільськогосподарської продукції держава підтримує на необхідному рівні доходів товаровиробників за рахунок перерозподілу суспільних доходів на користь сільського господарства.

Основу економічної політики уряду США щодо сільського господарства становить комплекс заходів зі створення сприятливих умов для інтенсифікації сільськогосподарського виробництва і розвитку соціальної інфраструктури на селі. При цьому регулюванням інвестиційного процесу через реалізацію державних програм підтримки цін на сільськогосподарську продукцію і доходів товаровиробників держава стимулює попит на продовольство і сировину всередині країни, а також активно підтримує експорт сільськогосподарської продукції. Із цією метою Міністерством сільського господарства США розроблений і реалізований план підтримки сільського господарства до 2010 року, основу якого становили шість основних цілей, спрямованих на підтримку сільського господарства США [2].

Зазначені заходи повинні забезпечити: ріст конкурентоспроможності продукції на внутрішньому ринку і підтримку дохідності сільського господарства; підтримку економічних можливостей і забезпечення якості життя у сільській місцевості; забезпечення безпеки національного сільського господарства і пропозиції продовольства; покращення харчування і здоров'я нації; захист національних природних ресурсів і навколишнього середовища.

Отже, держава регулює ринок і підтримує товаровиробників сільськогосподарської продукції на основі реалізації програмно-цілевих методів.

Одним із вирішальних факторів ефективного функціонування сільського господарства США є діяльність і постійне удосконалення системи державного регулювання, яка становить невід'ємну частину аграрної політики країни.

У більшості країн як заходи, які обмежують обсяги пропозиції сільськогосподарської продукції, продовжують використовуватися виробничі квоти і програми консервації земель, які передбачають рентні виплати держави тим фермерам, які призупиняють використання землі у сільськогосподарських цілях. Безперечно, нині в Україні рівень розвитку сільськогосподарського виробництва і м'ясної галузі, зокрема, вимагає не консервувати земельні угіддя, а навпаки, освоювати запущені та інтенсифікувати оброблювані, щоб забезпечити продовольчу безпеку і населення країни необхідними продуктами харчування вітчизняного виробництва.

Зазначимо, що у 2014 р. звичайна пряма бюджетна допомога була замінена на законодавчому рівні іншим інструментом – страхуванням ризиків, механізм реалізації якого є простим. Так, фермери не знають, якою буде вартість посаджених ними культур та якою буде погода в наступний сезон. Власники тваринницьких ферм також не можуть бути впевненими в цінах на свою продукцію у зв'язку з ризиками втрат через несприятливі погодні умови або хвороби худоби. У випадку, якщо фермерам загрожує сильна посуха, повинь і непередбачувана ситуація на ринку, надається менш витратне часткове страхування, якщо ж ризики менші – страховка може бути дорожчою.

Загалом американські фермери можуть обирати схему підтримки збуту продукції з-поміж

двох основних програм. Перша – страхування від падіння цін (PLC), яка передбачає компенсації, якщо ціни на продукцію рослинництва падають нижче попередньо визначених рівнів. Друга – страхування сільськогосподарських ризиків (ARC). Вона забезпечує виплати фермерам у разі зменшення доходів нижче середнього по країні показника. Для розрахунків потенційних виплат фермери під час реєстрації надають дані про площу та урожайність на своїх фермах.

Механізми регулювання м'ясного ринку в країнах ЄС, Канаді та інших розвинених країнах багато в чому подібні з американськими. Найважливішими принципами аграрної політики європейських країн є єдність агропродовольчого ринку ЄС, захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції, загальне фінансування сільського господарства. Вищим виконавчим органом з проведення аграрної політики є комісія ЄС. Щорічно Комісія розробляє заходи з регулювання ринків і цін.

Так, у результаті реформування аграрної політики ЄС у 1999 р. був прийнятий документ «Порядок денний 2000», у якому викладені основні заходи щодо реформування сільськогосподарської політики, включаючи зниження закупівельних цін на яловичину, молоко й зерно на 15 – 20% і встановлення меж бюджетних витрат (298 млрд євро на 2000 – 2006 рр.). По внутрішніх цінах передбачалося зниження цін ЄС до світових і компенсація втрат сільгоспвиробникам прямими виплатами [3].

Дослідженням встановлено, що єдина політика в галузі сільського господарства (CAP) країн ЄС нині охоплює дві відмінні сфери політики: підтримка продукції та товаровиробників шляхом втручання у функціонування ринку сільськогосподарської продукції та через надання прямої допомоги; сприяння розвитку сільської місцевості.

У країнах ЄС у різні роки використовувалися різні механізми регулювання ринку м'яса й м'ясопродуктів, які тією чи іншою мірою можуть бути використані нині в Україні. Слід зазначити, що механізми регулювання у Європейському Союзі застосовувалися за умов перевищення виробництва над споживанням, тому вони були спрямовані на захист внутрішнього ринку [4]. Для цього щорічно затверджуються контрольні (цільові) ціни на різні продукти, які використовуються як базис. Згідно з існуючим положенням продукти можуть імпортуватися за цінами, не нижчими внутрішніх. Для зовнішньоекономічного регулювання, виходячи із цільових цін, встановлюються граничні ціни як мінімальні ціни імпорту. При експорті з фондів ЄС експортерів у формі субсидій виплачується різниця між граничною ціною і світовою.

Важливим механізмом регулювання м'ясного ринку є квоти на збут і, фактично, на виробництво м'яса. Вони поділяються на фермерські квоти; квоти, що розподіляються по виробниках м'яса; квоти на виробництво м'ясних продуктів, що розподіляються по переробних підприємствах. У межах квот фермери й переробні підприємства можуть збувати продукцію за встановлюваними цінами. Якщо реалізується понадквотована продукція, то виробник повинен сплатити податок, що робить понадквотне виробництво не вигідним. Останнім часом почав використовуватися лізинг квот. Щодо надлишку м'ясних продуктів, то країни ЄС направляють їх на експорт із використанням механізмів субсидування.

Головна ідея регулювання продовольчого ринку ЄС – це встановлення коридору цін на досить високому для сільського господарства рівні й водночас прийнятному для масового споживача. У результаті реалізується основна ідея регульованого ринку як продовольчого, так і м'ясного, оскільки він не може бути саморегульовальним [5]. При цьому для підтримки нормального функціонування сільгосптоваровиробників необхідні суттєві субсидії, включаючи підтримку цін.

Якщо розглядати функціонування ринку яловичини в країнах ЄС, то на початку заходи державної підтримки були спрямовані на збільшення обсягів її виробництва. У результаті, зростання виробництва яловичини в цих країнах відбувалося досить швидкими темпами, насамперед за рахунок переведення у м'ясні стада частини молочної худоби. Тому внутрішній ринок яловичини у країнах ЄС, в основному, виявився насиченим, що потребувало проведення політики стримування імпорту й форсування експорту яловичини через скуповування її на ринку з

метою його стабілізації [6].

Стримування імпорту здійснюється через імпортні збори (на додаток до мита) та експортні субсидії. При цьому країни ЄС не мають права проводити інтервенції на своїх внутрішніх ринках у разі падіння цін. У міру насичення ринку яловичини в країнах ЄС, закупівлі за гарантованими цінами почали обмежувати шляхом введення нових умов для здійснення держзакупівель і встановлення максимальних обсягів продукції, які можна продати за гарантованою ціною.

Узагальнюючи стан функціонування ринку яловичини в країнах ЄС, можна констатувати, що цей ринок є достатньою мірою регульованим. По-перше, регулюється постачання живої худоби, продаж м'яса і м'ясопродуктів за рахунок цінового механізму, преміальних виплат і заходів втручання через ціни на відгодовану худобу, через стимулювання забою молочних корів та експорту м'яса за субсидованими цінами.

Останніми роками для стримування виробництва яловичини застосовується й така форма, як стимулювання екстенсифікації скотарства. Практично організовується розвиток м'ясного скотарства промислового типу, а на кожну голову худоби передбачається обов'язкова площа під кормовими культурами. При цьому виплачуються субсидії, наприклад, при збільшенні площі кормових культур від 2 до 3,5 га на 1 голову худоби. У першу чергу стимулюють поліпшення пасовищ для утримання худоби, що повинно створити умови для покращення екологічної ситуації.

Якщо узагальнити політику ЄС у сільському господарстві, то можна зробити висновок, що вона формувалася, передусім, навколо системи цін і ринкового регулювання. Тут спочатку пріоритет надавався збільшенню виробництва, а пізніше його стримували або стимулювали експорт.

Отже, політика країн ЄС, з одного боку, спрямована на те, щоб сільське господарство було більш конкурентоспроможним на світовому ринку з урахуванням нагромадженого виробничого потенціалу, а з іншого боку, щоб здійснювати комплекс заходів з вирівнювання якості життя у місті та сільській місцевості. При цьому простежується тенденція до певного скорочення прямих виплат сільгосптоваровиробникам на підтримку виробництва основних сільськогосподарських культур, зберігаючи їх, насамперед, за товарними господарствами. Крім того, знижується підтримка ринкових цін, а загальні витрати на сільське господарство певним чином перегруповано з акцентом на прямі виробничі субсидії.

Усе це забезпечується за рахунок цільових засобів, що виділяються на розвиток сільськогосподарського виробництва й підвищення доходів сільських товаровиробників, що передбачені механізмом гарантованих цін і виплат, пов'язаних із субсидуванням виробництва конкретних продуктів. Однак акцент буде зміщуватися із підтримки виробництва (адже в багатьох країнах ЄС це завдання виконано і воно втрачає свою колишню актуальність) до проблем сільського розвитку й екології.

Поряд із цим при регулюванні м'ясного ринку в країнах ЄС використовується потужний комплекс заходів державного регулювання і, незважаючи на прагнення до певної лібералізації ринку, агропродовольчі ринки Євросоюзу, включаючи м'ясний, залишаються одними з найбільш регульованих.

На відміну від США і ЄС, але не менш ефективну систему регулювання агропродовольчого ринку має Канада. Вона визначається законом «Стабілізація сільськогосподарського виробництва». Важливу роль у державному регулюванні ринків продовольчих товарів відіграє Міністерство сільського господарства і продовольства, а також Рада по стабілізації сільськогосподарського виробництва.

Зазначимо, що важелі регулювання перебувають у руках федеральних корпорацій, які формально є незалежними організаціями, але входять до структури міністерства, і через них реалізується державна монополія на торгівлю основними продовольчими товарами. Регулюванням м'ясного ринку займається федеральна корпорація. При цьому встановлюються мінімальні гарантовані ціни. Платежі, що компенсують різницю між ринковими і гарантованими цінами,

здійснюються з федерального бюджету.

Розглянемо особливості регулювання сільського господарства Канади, яка є п'ятою за обсягом експорту сільськогосподарської продукції у світі. Пропорційний внесок сільського господарства до загального ВВП Канади протягом останніх десятиліть значно знизився і зараз досяг рівня 1,7%. При цьому галузь досі забезпечує роботою більше 2 мільйонів канадців та щорічно приносить більше 100 млрд дол. до ВВП країни. Щорічно Канада експортує сільськогосподарської продукції на понад 40 млрд дол.

Сільське господарство Канади отримує значну державну підтримку (щороку варіюється у межах 6 – 8 млрд дол.), хоча вона в рази менша, ніж у країнах ЄС. Втім, такі низькі показники завдячують унікальній канадській системі державної монополії на закупівлю молока, сиру, яєць та птиці під назвою «управління поставками». Спеціально створені державні компанії регулюють пропозицію цих товарів на ринку, контролюючи внутрішнє виробництво та обмежуючи імпорт за допомогою високих мит, що можуть сягати 200% [6]. Така система, з одного боку, дає змогу Канаді уникнути прямого субсидування сектору, а з іншого – шкодить споживачам, адже через державне регулювання ціни на кінцевий продукт у Канаді від 30 до 300% вищі, ніж в інших країнах. Таким чином, покупці з власної кишені високими цінами підтримують національного виробника.

Збут інших канадських агропродуктів (зерно, свинина, телятина та ін.) відбувається на ринкових умовах, хоча для фермерів створена спеціальна кредитна установа Farm Credit Canada. Окрім того, у країні діє з десяток провінційних та федеральних програм підтримки виробників сільськогосподарської продукції, серед яких: короткострокові кредити до 400 тис. дол. під низький відсоток із частковим покриттям відсотків; державні кредитні гарантії на купівлю земель сільськогосподарського призначення; добровільний механізм гарантованих цін закупівлі; пільгове страхування врожаю від природних катаклізмів та погодних умов; фінансова підтримка просування продукції за кордоном (до 50 тис. дол. на одне підприємство на рік); екстрена фінансова підтримка під час надзвичайних ситуацій; субсидування транспортування зерна через порт на півночі країни (9,20 дол./т) [7].

Основною особливістю канадського спеціалізованого м'ясного скотарства є постійна фінансова підтримка його розвитку з боку федерального і провінційних урядів. До 1996 р. така підтримка здійснювалася у формі субсидій на забезпечення кормами, прямих доплат до вартості виробленої продукції при зниженні цін нижче середнього рівня за останні три роки. Протягом останніх років рівні гарантованих доходів досягаються за рахунок доплат зі страхових фондів, у яких на частку виробника доводиться половина або одна третина внесків, інша частина – на частку держави [8].

Висновки і перспективи.

Вивчення досвіду державного регулювання і формування ринкового господарства провідних країн світу свідчить, що за багатьма параметрами механізми регулювання мають як свої унікальні, так і універсальні особливості, які можна широко використовувати. Якщо накопичений у провідних країнах світу досвід критично оцінити, то можна узагальнити позитивні елементи, які мають бути використані для державного регулювання аграрного виробництва і ринку м'яса в Україні.

Аналіз та узагальнення американського, європейського, а також досвіду інших розвинених країн дозволяє зробити наступні висновки.

По-перше, система державного регулювання аграрного сектору продовольчих ринків має комплексний, багатоплановий, зі значною кількістю важелів характер. Використання цього досвіду з урахуванням вітчизняних умов сприятиме успішній роботі виробників м'ясної сировини й, зокрема, яловичини.

По-друге, незважаючи на наявну тенденцію лібералізації ринку м'яса (пов'язану, насамперед, із вимогами СОТ), рівні державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та захисту ринку в більшості провідних країн світу сприяють ефективному виробництву м'ясної

сировини.

По-третє, розвиток сільськогосподарського виробництва США, Канади, країн ЄС та інших держав здійснюється на основі вираженої й цілеспрямованої аграрної політики держав, яка вирішує, передусім, питання сталого розвитку сільського господарства, забезпечення його конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, внутрішньої продовольчої безпеки й активної участі в зовнішньоекономічній діяльності.

По-четверте, рівень розвитку сільськогосподарського виробництва провідних країн зумовлений поєднанням використання ринкових економічних механізмів і заходів державного регулювання сільськогосподарського й, зокрема, м'ясного ринку.

При цьому, незважаючи на визначений курс лібералізації, рівень підтримки сільськогосподарських товаровиробників, а також митно-тарифного захисту внутрішнього ринку у більшості розвинених країн значно вищий за вітчизняний.

Для України, яка буде в повоєнний період здійснювати процес оновлення економічних відносин в аграрному секторі, становлять інтерес не лише нині діючі механізми регулювання, а й методи, які використовувалися у провідних країнах на ранніх етапах розвитку м'ясного ринку, більш наближеного до сучасного стану вітчизняного ринку.

Вважаємо, що в період відбудови аграрної економіки фінансова підтримка галузей тваринництва буде здійснюватися переважно за рахунок програм регіональної підтримки, що забезпечить створення кластерних утворень, які будуть створені за територіальним принципом з відповідними позитивними економічними та соціальними наслідками.

Список використаних джерел

1. Лаврук О. В. Державна підтримка як основна складова державної політики у розвитку тваринництва. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7, №6-7. С. 38-49.
2. Лисенко Г. Пріоритетні напрями державної стратегічної політики розвитку тваринництва в Україні. *Продовольчі ресурси*. 2020. №8 (14). С. 277-288.
3. Оцінка ефективності функціонування суб'єктів м'ясопродуктового підкомплексу України [І. М. Демчак, І. В. Свиноус, Д. М. Микитюк та ін.]. Київ : НДІ «Укрупропромпродуктивність», 2017. 94 с.
4. Осіпова А. А. Державна підтримка як інструмент стабілізації розвитку тваринництва в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2020. Вип. 96 (2). С. 84-103.
5. Онегіна В. М., Кравченко О. М., Білецький О. С. Державна аграрна політика та підтримка тваринництва в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2018. Вип. 191. С. 77-91.
6. Лаврук О. В. Державна інноваційна політика розвитку тваринництва. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2019. №2 (4). С. 229-237.
7. Галайко А. М. Державна фінансова політика підтримки розвитку галузі тваринництва. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2018. №23. Вип. 3. С. 145-149.
8. Лаврук В. В., Покотильська Н. В. Стратегія державної фінансової підтримки тваринництва. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. №5 (2). С. 114-120.

Статтю отримано: 03.10.2024 / Рецензування 22.11.2024 / Прийнято до друку: 30.12.2024

Serhiy Golembivskyi
Postgraduate Student
Vinnytsia National Agrarian University
Vinnytsia, Ukraine
E-mail: s.golembivskyi@ukr.net
ORCID: 0009-0002-8879-0838

FOREIGN EXPERIENCE OF SUPPORTING MEAT PRODUCTION: CHALLENGES FOR UKRAINE

Abstract

Introduction. In most countries of the world, the meat market is one of the most important and relatively regulated, which is explained by its special importance for the population. The trend towards liberalization of food markets is observed in leading countries of the European Union and America. Along with this, the issues of reducing support for agricultural producers and reducing the level of protection of the domestic market became relevant only after they achieved practical self-sufficiency, the presence of surplus meat resources that are exported to other countries.

Methods. A set of general scientific and special methods of scientific knowledge were used in the process of conducting the study, which allowed to realize the conceptual unity of the study, in particular: systemic, structural and dialectical methods – in the process of substantiating the economic essence of state regulation of the agricultural sector of the economy; logical – when forming approaches to the choice of mechanisms, principles, and tools that affect the effectiveness of state regulation of meat production, scientific abstraction and synthesis – when determining the directions of development of the domestic meat livestock industry.

Results. The study of the experience of state regulation and the formation of a market economy in the leading countries of the world shows that in many respects the regulatory mechanisms have both their own unique and universal features that can be widely used. If the experience accumulated in the leading countries of the world is critically evaluated, then we can generalize the positive elements that can be used for state regulation of agricultural production and the meat market in Ukraine.

At the same time, despite the determined course of liberalization, the level of support for agricultural producers, as well as customs and tariff protection of the domestic market in most developed countries is significantly higher than the domestic one.

Discussion. For Ukraine, which will carry out the process of renewal of economic relations in the agricultural sector in the post-war period, not only the currently operating regulatory mechanisms are of interest, but also the methods that were used in leading countries at the early stages of development of the meat market, which are closer to the current state of the domestic market.

Keywords: livestock, state support, price, production, state regulation.

References

1. Lavruk, O.V. (2020). Derzhavna pidtrymka yak osnovna skladova derzhavnoi polityky u rozvytku tvarynnytstva [State support as a main component of state policy in the development of livestock farming]. *Aspekty publichnoho upravlinnia* [Aspects of Public Administration], 7, 6-7, 38-49. [in Ukr.].
2. Lysenko, H. (2019). Priorityetni napriamy derzhavnoi stratehichnoi polityky rozvytku tvarynnytstva v Ukraini [Priority areas of the state strategic policy of the development of livestock farming in Ukraine]. *Prodovolchi resursy* [Food Resources], 8 (14), 277-288. [in Ukr.].
3. Demchak, I.M., Svytnous, I.V., ... Mykytiuk, D.M. (2017). *Otsinka efektyvnosti funktsionuvannia subiektiv miasoproduktovoho pidkompleksu Ukrainy* [Assessment of the effectiveness of the functioning of the entities of the meat product subcomplex of Ukraine]. Kyiv. NDI «Ukrahropromproduktynist».
4. Osipova, A.A. (2020). Derzhavna pidtrymka yak instrument stabilizatsii rozvytku tvarynnytstva v Ukraini [State support as a tool for stabilizing the development of livestock farming in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva* [Collection of Scientific Papers of Uman National University of Horticulture], 96 (2), 84-103. [in Ukr.].
5. Onehina, V.M., Kravchenko, O.M., & Biletskyi, O.S. (2018). Derzhavna ahrama polityka ta pidtrymka tvarynnytstva v Ukraini [State agricultural policy and support for livestock farming in Ukraine.]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka* [State agricultural policy and support for livestock breeding in Ukraine. Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petro Vasylenko], 191, 77-91. [in Ukr.].
6. Lavruk, O.V. (2019). Derzhavna innovatsiina polityka rozvytku tvarynnytstva [State innovation policy for the development of livestock farming]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia* [Expert: Paradigms of Legal Sciences and State Administration], 2 (4), 229-237. [in Ukr.].
7. Halaiko, A.M. (2018). Derzhavna finansova polityka pidtrymky rozvytku haluzi tvarynnytstva [State financial policy of supporting the development of the livestock industry]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomika* [Bulletin of Odessa National University. Series: Economy], 23, 3, 145-149. [in Ukr.].

8. Lavruk, V.V., & Pokotytska, N.V. (2019). Stratehiiia derzhavnoi finansovoi pidtrymky tvarynnytstva [Strategy of state financial support for livestock farming]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seriiia: Ekonomika i upravlinnia* [Scientific Notes of Tavri National University named after V.I. Vernadsky. Series: Economy and Management], 5 (2), 114-120. [in Ukr.].

Received: 10.03.2024 / Review 11.22.2024 / Accepted 12.30.2024

